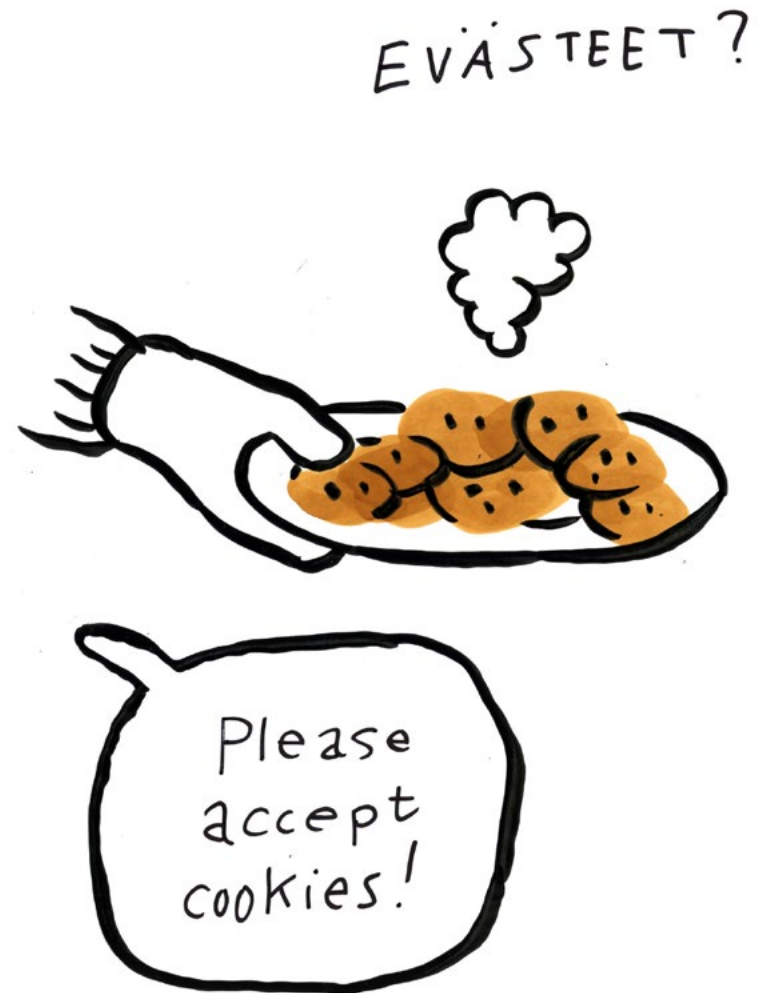

TIETOSUOJATYÖPAJA
NUORILLE
HIIDENKIVEN
PERUSKOULUSSA

© Lastensuojelun Keskusliitto ja kirjoittajat
Kirjoittajat: Irene Leino (Suomen UNICEF) & Rauna Rahja (Mannerheimin Lastensuojeluliitto)
Piirokset: Aino Sutinen
Valokuvat: Antti Järventaus
Graafinen suunnittelu & taitto: Päivi Marin

Rahoittanut: Opetus- ja
kulttuuriministeriö

TAUSTAA TILAISUUDESTA

- Yhdeksäsluokkalaisille nuorille järjestettiin Hiidenkiven peruskoulussa 30.11.2018 tietosuojaan liittyvä työpaja.
- Työpajan tarkoituksena oli sekä kertoa nuorille lisää tietosuojakäytännöistä että työstää nuorten kanssa yhdessä tietosuojaan liittyviä aiheita ja ideoita, joita eri julkiset ja yksityiset palvelujentarjoajat voivat hyödyntää omassa työssään. Tavoitteena on, että nuoret pääsevät tuomaan esille näkemyksiään liittyen lasten ja nuorten kannalta parempiin, turvallisempiin ja selkeämpiin digitaalisiin palveluihin, sovelluksiin ja parempaan nettikulttuuriin.
- Työpaja alkoi yhteisellä keskustelulla tietosuojakäytännöistä, jonka jälkeen nuoret jakaantuivat neljään pienryhmään työstämään kullekin ryhmälle annettua aihetta. Tiiviit kuvaukset kunkin ryhmän pohdinnoista alla.
- Tietosuojakäytännöt ovat erityisen ajankohtaisia juuri nyt toukokuussa 2018 voimaan tulleen EU:n tietosuoja-asetuksen sekä Suomessa vuoden 2019 alusta voimaan tulleen uuden tietosuojalain myötä.
- Työpajan järjestivät Suomen UNICEF, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Pelastakaa Lapset. Työpajaan osallistui lisäksi Kuntaliitto ja Väestökisterikeskus julkishallinnon edustajina sekä Elisa ja Reaktor yritysedustajina. Kukin neljästä tahosta oli miettinyt alustavan tehtävänannon yhdelle pienryhmälle.
- Työpaja on osa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa hanketta ”Lapsi verkossa – Näkökulmia lasten oikeuksiin ja tietosuojaan digitaalisessa ympäristössä”. Hanke liittyy EU:n tietosuoja-asetukseen, tuoreeseen tietosuojalakiin ja lasten oikeuksiin digitaalisissa mediaympäristöissä.

PALVELUT EIVÄT
SAA KERÄTÄ LIIKKAA
TIETOA KÄYTTÄJISTÄ.

TUTKIIKO POLIISI
NÄITÄ ASIOITA? VOIKO
VAIKKA OPETTAJA
JOUTUA VAIKEUKSIIN,
KUN ON VASTUUNSA?

SE NÄHDÄÄN
MYÖHEMMIN, KUN
KOKO ASETUS ON UUSI.

KANNATTAA
KIINNOSTUA TIETOSUOJA-
ASIOISTA. VAIKKA
INSTAGRAM KERÄÄ
TOSI PALJON
TIETOJA, MIKA
SELVIÄÄ KÄYTTÖ-
EHDOSTA.

Kengän-
numerosi on
38... tykkäät
Pinaatti-
letuista.

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ!

MAINOSTAJAT
VOIVAT OSTAA
TIETOJA VÄESTÖ-
REKISTERISTÄ.

ERI PALVELUJEN,
VIRANOMAISTARHOJEN
JNE. KAVTTA LIIKKUU
PALJON TIETOA.
TÄTÄ VOI MYÖS
ITSE HALLINNOIDA,
EV ANTAA OIKEUKSIA
OMIIN TIETÖIHIN.

MITEN
TIETOJEN
KÄSITTELYSTÄ
VOISI TIEDOTTAA
YMMÄRRETTÄVÄSTI?
esim.

SEKÄ YKSITYISET
ETTÄ JULKISET
PALVELUT KERÄÄVÄT
TIETOJA.

SAAKO LAPSI
MAINOSTAA?

SE ON VÄHÄN MONI-
MUTKAISTA, MUTTA
KOHDENNETTUUN MAINONTAAN
SUOSITELLAAN SUHTAUTUMAAN
PIDÄTTYVÄISESTI.

Hei Jussi!
Osta sininen
pipo!

OIKEUS
TARKASTAA
OMAT HENKILÖ-
TIEDOT.

TIETOJEN
PITÄISI OLLA
HELPOSTI
YMMÄRRETTÄVISSÄ.

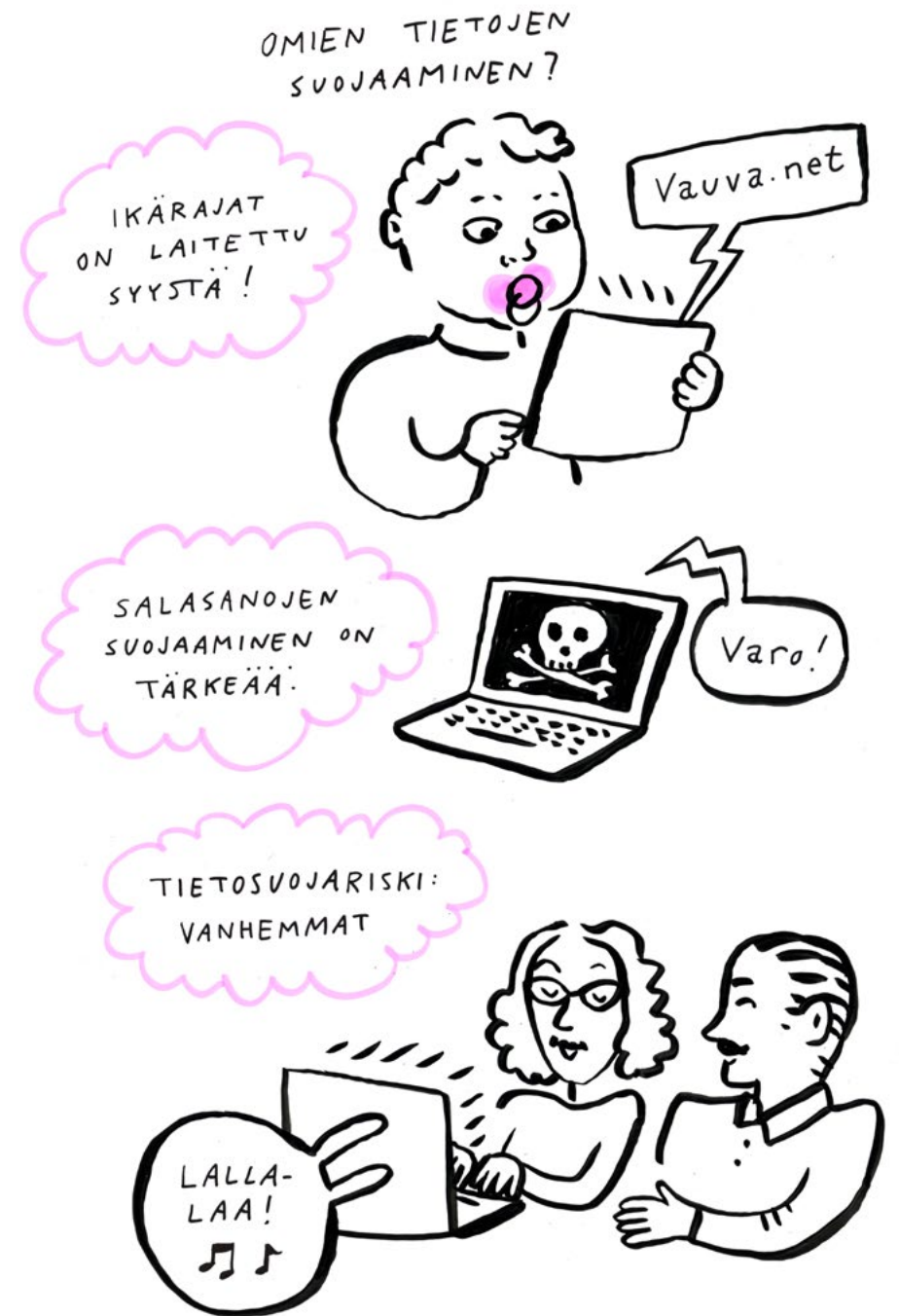
Täten
tiedoksi
saatettakoon...
blaa blaa...
lakipykälä...

RYHMÄ 1

Aihe: OMIEN TIETOJEN SUOJAAMINEN

Ryhmätyöskentelyn antia:

- Pitkät käyttöehdot ovat usein epäselviä, vaikealukuisia ja niitä on vaikea löytää palvelusta.
- Käyttöehtoihin perehtyminen on usein helppo ohittaa ilman lukemista vain hyväksymällä ehdot.
- Ehdot sisältävät monesti nuorille tuntemattomia termejä, joiden merkitys ei aukea kaikille. Käyttöohjeita ei myöskään välttämättä ole saatavilla omalla äidinkielellä.
- Käyttöehdot eivät löydy palvelusta vaivattomasti niiden hyväksymisen jälkeen, jolloin on hankala pysyä kärryillä, millaiset ehdot on hyväksynyt.

MITÄ KYSYMYKSIÄ AIHE HERÄTTI?

- Miten palvelut voivat kertoa mahdollisimman selkeästi siitä, mihin annettuja tietoja käytetään?
- Mistä omat tiedot voivat löytyä jälkeinpäin?

KEHITYSEHDOTUKSIA PALVELUILLE:

- Käyttöohjeet (ja -ehdot) tiiviimmin ja selkeämmin selitettynä, jotta kaikki jaksavat tutustua niihin ja ymmärtävät varmasti haluavatko hyväksyä ehdot vai ei. Ehdot kuvattuina esimerkiksi vain yhden sivun mittaisina.
- Vaikeiden termien avaamista ja ytimekästä selittämistä. Ei epämääräisyyksiä, kuten ”tietojasi saatetaan käyttää”.
- Yksinkertaisempia, monimuotoisempia ja selkeämpiä tapoja kertoa tietosuojakäytännöistä: kuvia, animaatioita, järjestelmällisiä tekstejä, listoja, kappalejakoja, väliotsikoita, ranskalaisia viivoja, tärkeimmät kohdat esille eri väreillä...
- Parempaa otsikointia: ”Näin suojaat tietosi!”, ”Haluathan pitää omat tietosi suojassa?” ”Mihin tietojasi käytetään?”
- Palvelu tarjoaa sitä käytettäessä vinkkejä ja neuvoja, miten omasta tietosuojasta voi pitää huolta ja mitä on hyvä huomioida
- Palvelut pyytämään ainoastaan niitä tietoja, jotka ovat tarpeellisia
- Palvelujen on pystyttävä viestimään selvästi ja läpinäkyvästi, miten ja mihin tarkoituksiin käyttäjien tietoja tarkkaan ottaen käytetään ja kuka, ketkä tai mitkä tahot niitä hyödyntävät.

OMIEN TIETOJEN SUOJAAMINEN KYSYMYKSIÄ:

- MIHIN tietoja käytetään?
- KETKÄ kaikki J-P:n tiedot voivat nähdä?
- MITKÄ sovellukset saavat tiedot?
- MITÄ kannattaa jättää kertomatta?

ONGELMIA

- PITKÄT käyttöohjeet, ei ehkä omalla kielellä
- VAIKEITA ohjeita, sanoja
- Vaikea LÖYTÄÄ mitä ehtoja on hyväksynyt
- On helppo käyttää sovelluksia YMMÄRTÄMÄTTÄ

IDEA: MYÖS ANIMAATIOIT, KUVAT KÄYTTÖÖN

RATKAISUJA!

- SELKEÄT ohjeet siitä, mihin tietoja käytetään
- TIIVIS teksti:

VÄLIOTSIKOT -ranskalaiset viivat

- Sovelluksessa KÄYTÖN AIKANA ilmenevät ohjeet

RYHMÄ 2

AIHE: TIETOJEN KERÄÄMINEN JA NIIDEN KÄYTTÖ - EVÄSTEET

Ryhmätyöskentelyn antia:

- Evästeiden tarkoitusta ei ole aina kuvattu selvästi, käyttäjäystävällisesti ja erilaisia käyttäjäryhmiä huomioiden.
- Evästeiden yhteyteen ja yleisemmin käyttöehtoihin olisi syytä antaa selkeä kuvaus, mihin tarkoituksiin käyttäjien tietoja annetaan ja mitä merkitystä niillä on käyttäjien tietosuojan kannalta.
- Lisätietoihin tai palvelun asiakastukeen tulisi olla helpompi pääsy, jotta halutessaan voi kysyä ja saada tarkempaa tietoa omien tietojen käytöstä.

MITÄ KYSYMYKSIÄ AIHE HERÄTTI?

- Mitä evästeillä tarkoitetaan ja miksi niitä käytetään palveluissa?
- Miten omat tiedot ja palveluiden käyttötavat vaikuttavat mainonnan kohdistamiseen?

KEHITYSEHDOTUKSIA PALVELUILLE:

- Mahdollisuuksia nollata evästeiden käyttö ja valmiiksi kerätyt tiedot. Mahdollisuuksia liikkua netissä vapaasti ja käyttää palveluita ilman, että ne keräävät mitään tietoja.
- Palveluja tulisi voida käyttää sujuvasti myös hyväksymättä evästeitä
- Mielekkäämpää ja kiinnostavampaa viestimistä tietojen käytöstä ja evästeistä: tiivistelmiä, kuvitusta, väreillä elävämpää kuvausta, lyhyitä videoita, joilla avataan käyttöehtojen taustoja ja tietosuojasta huolehtimista, selkokieltä, isompia fontteja jne.
- Palveluissa tulisi olla konkreettisia esimerkkejä tietojen käytöstä ja ehdoista.
- Selkeitä, nuorelle ymmärrettäviä ja helposti saatavilla olevia vastauksia kysymyksiin kuten:

MITÄ EVÄSTEET OVAT?

MITÄ HYÖTYÄ NIISTÄ ON?

MITEN NE VAIKUTTAVAT
SINUUN?

RYHMÄ 3

Aihe: TIETOJEN KERÄÄMINEN JA KÄYTTÖ INSTAGRAMISSA JA SNAPCHATISSA

Ryhmätyöskentelyn antia:

- Nuoret perehtyivät kahden eri palvelun tietosuojaan liittyviin käyttöehtoihin.
- Snapchat kerää tietoa seuraavalla kolmella tavalla:

- Snapchat kysyy useita henkilötietoja, joista osa on pakollisia (nimi, syntymäpäivä ja sähköpostiosoite) ja osa vapaaehtoisia (puhelinnumero, sijainti).
- Keskustelua herätti se, että Snapchat kerää tietoja siitä, että käyttäjä on nähnyt tietyn tarinan, on katsonut mainosta tietyn aikaa tai on lähettänyt snapin kaverilleen. Snapchat näkee myös tarrat sekä myös puhelimen koko kamerarullan, jos siihen antaa luvan.
- Instagram kerää tietoja palveluun rekisteröidyttyä, tilille kirjautumisesta, sisällön luomisesta ja jakamisesta, yhteyksistä muihin käyttäjiin sekä viestien lähettämisestä. Palvelu kerää myös sijaintitietoja kuten nykyinen sijainti ja paikat, joissa käyttäjä tykkää vierailta. Kasvojen tunnistuksen voi ottaa halutessaan käyttöön ja se tunnistaa käyttäjän valokuvissa ja videoissa. Lisäksi voi päättää antaa tietoa uskonnollisesta vakaumuksestaan, poliittisista kannoista, terveydentilasta ja kiinnostuksen kohteista.

TIETOJEN KÄYTTÖ INSTAGRAMISSA JA SNAPCHATISSA

KYSYMYKSIÄ

- MITÄ tehdä jos joutuu ikävään tilanteeseen - KUKA voi auttaa?
- Miten KIUSAAMISESTA, ilkeistä kommentteista voi ilmoittaa?
- Miten saada loukkaava KUVA poistettua?
- Onko PIIA haavoittuvassa asemassa käyttäessään sovelluksia?
- MITÄ Instagram ja Snapchat tekevät tiedoillamme? Esim. kohdentaminen, markkinointi, kasvojen tunnistus...

PIIA, 15 v.

IDEOITA

- Enemmän sensuuria kuviin, mahdollisuus POISTAA kuvia itsestä
- Kaikkeen julkaisemiseen SALASANA?
- Lyhyt, SELKEÄ versio tietosuojaehtoista, siihen helppo palata

IDEA: TOIMIVA APU-CHAT

MITÄ KYSYMYKSIÄ AIHE HERÄTTI?

- Kuka näkee kuvani oikeasti? Tietosuoja-asiat vaikeita ymmärtää ja lauseet ovat pitkiä.
- Näkeekö joku ihminen palvelun tarjoavassa yrityksessä kuvani tai kavereille lähettämät viestini?
- Mitä nuoren pitäisi tehdä, jos hän joutuu ikävään tilanteeseen ja kuka voi auttaa häntä?
- Pystynkö ilmoittamaan jatkuvasta kiusaamisesta tai ilkeistä kommentista jonnekin, jotta saan ne loppumaan?
- Miten saada jonkun muun lataama esimerkiksi loukkaava kuva poistettua?

KEHITYSEHDOTUKSIA PALVELUILLE:

- Palvelut voisivat tarjota helppokäyttöisen apu-chatin, jonka avulla nuori voi olla yhteydessä palveluntarjoajaan ja saada apua haastavissa tilanteissa.
- Enemmän sensuuria kuviin ja parempi mahdollisuus kontrolloida itsestä jaettuja kuvia, esimerkiksi poistaa niitä.
- Voisiko kaikkeen julkaisemiseen vaatia salasanaa?
- Tietosuojaehdot tulisi tiivistää lyhyeksi yhteenvedoksi tärkeimmistä asioista. Pidemmän version voi lukea myöhemmin, jos haluaa tai tarvitsee selvennystä.

RYHMÄ 4

Aihe: Henkilötietojen käsittely kouluissa

Ryhmätyöskentelyn antia:

- Koulut keräävät nuorista paljon tietoa. Nuorilla ei ole aina selkeätä kuvaa siitä, mitä kaikkea tietoa heistä kerätään ja mihin tarkoituksiin.
- Ryhmässä pohdittiin hyviä ja huonoja tapoja koulujen kertoa oppilaalle tietosuojakysymyksiin liittyvistä asioista.
- Huonoja tapoja olisivat esimerkiksi se, että annetaan oppilaalle pitkä lomake jossa kerrotaan miten tietoja käytetään. Vastaavasti pitkä luento aiheesta olisi yhtä huono ratkaisu, etenkin jos tapahtuisi vielä vapaa-ajalla.
- Hyviä tapoja kertoa asiasta sen sijaan olisivat yhden sivun tietoisuus, jossa asia kerrottu tiivistetysti, selkeästi ja visuaalisesti esimerkiksi eri värejä käyttäen. Toinen vaihtoehto olisi työpaja, jossa asiasta keskustellaan ymmärrettävästi ja oppilaat saavat vastauksia kysymyksiinsä.

MITÄ KYSYMYKSIÄ AIHE HERÄTTI?

- Mitä kaikkea koulu tietää kustakin oppilaasta ja mistä asioista koulun ei tarvitsisi tietää? Kuka näkee tiedot koululla?
- Miten koulu saa käyttää näitä tietoja, missä tilanteissa ja keille tietoa jaetaan?
- Mitä ja milloin opettaja kertoo vanhemmille? Saako oppilas tietää tästä?
- Missä tilanteissa koulu saa luovuttaa tietoja muille tahoille? Saako oppilas tietää, jos tietoja luovutetaan muille tahoille?
- Onko oppilaalla oikeus olla jakamatta tietoja?

LISÄIDEOITA NUORILTA MITEN TYÖPAJA TULISI JÄRJESTÄÄ:

- Sisältö voisi olla esimerkiksi keskustelua (max 10 henkilöä), opetusvideoita, kysymyksiä asiantuntijalta, puuhaa ja paneelikeskustelu. Kesto 1,5 h, ajankohtana loppupäivä.
- Tärkeää, että mukana olevat asiantuntijat ovat valmistautuneet työpajaan, osaavat antaa lyhyitä ja ytimekkäitä vastauksia, kohdistavat ulosantinsa kohderyhmälle, tietävät nuorista ja ymmärtävät heidän maailmaansa, ovat selkeitä ja tavoitettavissa työpajan jälkeenkin.
- Lisätoiveita: työpajan tulisi olla koulupäivän aikana (ei taito ja taideaineiden aikana), ajankohta ja lisätietoja tulisi ilmoittaa ajoissa, työpajalla tulisi olla selkeät tavoitteet (hyötynäkökulma), asiantuntijat vetämään ryhmiä, lopussa yhteenvetolappu jokaiselle osallistujalle mukaan ja työpajan jälkeen voisi vielä jättää aikaa kysyä asiantuntijoilta lisäkysymyksiä.

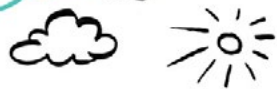

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ

KYSYMYKSIÄ

- MITÄ kaikkea koulu tietää minusta?
- MIHIN koulu saa käyttää näitä tietoja?
- MISSÄ tilanteissa?
- MITÄ opettaja kertoo vanhemmille?
- Saako PEKKA tietää jos tietoja luovutetaan?
- Missä tilanteissa koulu saa LUOVUTTAA tietoja muille tahoille?
- KUKA näkee Pekan tiedot koululla?

WILMA? YHTEYS-
TIEDOT? POISSAOLOT?
TERKKARI? VAITI-
OLOVELVOLLISUUS?
ARVOSANAT?

IDEA: SELKEÄ
A4 JOSSA VÄREJÄ!

HYVIÄ RATKAISUJA

- Koulun pitäisi antaa vastaukset SELKEÄSTI
- TYÖPAJA jossa oppilaat saavat kysellä asiantuntijoilta

RATKAISUJA?

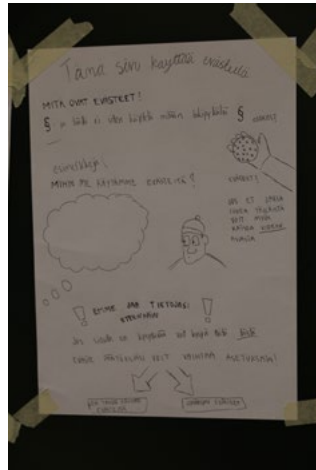
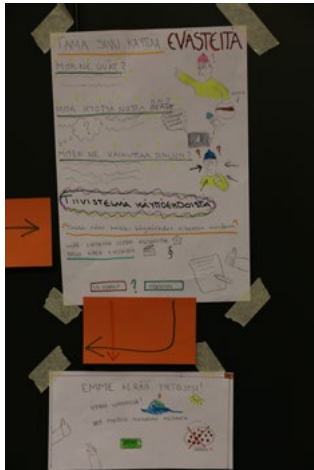
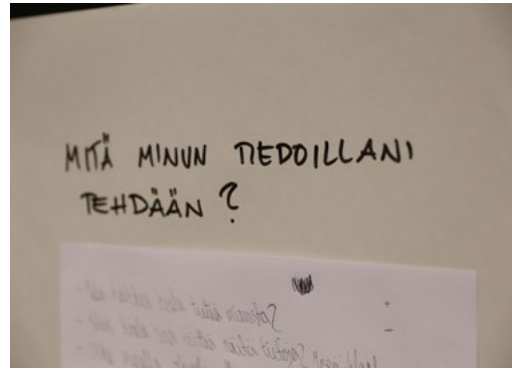
ME IDEOITIIN
ILMAINEN
INSTAGRAM-
CHAT!
SIELTÄ SAA
APUA KOSKA
VAIN.

ME KEKSITTIIN
PANEELI, JOSSA
NUORET VOIVAT
KOHDATA ASIAN-
TUNTIJOITA.

OMIEN TIETOJEN
SVOJAAMINEN & KÄYTTÖ-
EHDOT: SELKOKIELISET
TEKSTIT OMALLA KIELELLÄ
& JÄLKEENPÄIN LÖYDETTÄVISSÄ.
MYÖS VIDEOIT!

NUORTEN PALAUTETTA TYÖPAJASTA:

Keskiarvo työpajasta:
(arvosana 4-10)

9,5

OPIN TIETOTURVASTA
JA OLI MUKAVA POHTIA
VÄHÄN VAIKEAMPIAKIN
ASIOITA HERKKUJEN
PARISSA!

OPIN MITÄ EVÄSTEET
TARCOITTAÄ. SAIN TIETOA
KÄYTTÖEHDOISTA &
SOVELLUKSISTA JA MIHIN
NIITÄ KÄYTETÄÄN.

OLI HAUSKAA!
OPIN PALJON
TIETOSUOJASTA
JA SEN TÄRKEYDESTÄ.

OPIN KESKUSTELEMAAN
LUONTEVASTI JA KERTOMAAN
OMAT MIELIPITEENI. OPIN
PALJON KÄYTTÖOHJEISTA JA
MITEN SITÄ VOIDAAN
PARANTAA!

MIELENKIINTONEN
JA HAUSKA PAJAI
OPIN PALJON.

Vastauksia nuorten kysymyksiin tietosuojasta kouluasioissa

Kysymyksiin vastaa tietosuojavastaava ja varatuomari Päivi Vilkki Helsingin kaupungilta

1. Mitä kaikkea koulu tietää minusta?

Koulu tietää sinusta sellaisia tietoja, jotka ovat tarpeen opetuksen järjestämiseksi. Esimerkiksi nimesi, henkilötunnuksesi, osoitteesi ja huoltajasi. Lisäksi koulunkäyntiin liittyvät tiedot, kuten kurssivalintasi, arvosanasi ja poissaolomerkintäsi.

Jos olet asioinut koulukuraattorilla tai koulupsykologilla, he kumpikin keräävät siinä toiminnassa tarpeelliset tiedot. Kouluterveydenhuollossa kerätään terveyttäsi koskevia tietoja. Koulukuraattorin, -psykologin ja -terveydenhuollon tietojen luovutuksesta toisilleen tai opettajille on olemassa omat tarkat lakipykälänsä. Tietojasi ei siis saa ilman erillistä lakiperustetta tai sinun ja/tai huoltajasi lupaa luovuttaa heidän kesken.

2. Mihin koulu saa käyttää näitä tietoja ja missä tilanteissa?

Koulussa saa käyttää tietojasi siihen tarkoitukseen, johon ne on kerätty. Esimerkiksi opetuksen järjestämiseksi kerättyjä tietoja saa käyttää opetuksen järjestämiseen ja kouluterveydenhuollon keräämiä tietoja saa käyttää terveydenhuollon järjestämiseen.

3. Onko minulla oikeus olla jakamatta tietojani?

Koulussa kerättäviä tietoja annetaan eteenpäin lakien mukaisesti. Esimerkiksi uusi opettaja saa aikaisemmista opinnoistasi ne tiedot, joita hän tarvitsee työssään. Tällaisten tietojen jakamisesta et voi päättää.

4. Miten voin estää koulua keräämästä tietojani, onko se yleensä mahdollista & saanko silti käydä koulua?

Koulunkäynti ja sen ohessa annettavat palvelut, kuten kuraattoripalvelut, koulupsykologin palvelut ja kouluterveydenhuollon palvelut, ovat kunnan lakisääteistä toimintaa eli laki velvoittaa kuntia (kuten Helsingin kaupunkia, Vantaan kaupunkia ym.) järjestämään näitä palveluja. Tällöin kuntien tulee myös kerätä niitä tietoja, joita laki velvoittaa kerättäviksi ja joita näiden palvelujen tuottamisessa tarvitaan. Et siis voi estää koulua keräämästä näitä tietoja.

5. Mistä löydän tietoja edellä mainituista asioista? Onko minulla mahdollista tietää kaikki mitä koululla on minusta?

Sinulla on oikeus tietää, mitä tietoja koulu on sinusta kerännyt. Voit tehdä kotikunnallesi tietopyynnön, jossa kysyt, mitä tietoja sinusta on kerätty.

Esimerkiksi Helsingin kaupungilla kerrotaan kerättävistä tiedoista ja tietopyynnön tekemisestä kaupungin verkkosivuilla.

Voit tehdä tietopyynnön joko sähköisesti edellä mainitulla sivulla löytyvästä linkistä tai sitten koululla, kysymällä asiasta esimerkiksi opettajalta.

